УДК 351

Гай–Нижник П.П.

А.Яценюк та політична партія «Фронт Змін» на шляху до парламентських виборів 2012 р. (березень–травень 2012 р.)

Висвітлюється діяльність політичної партії «Фронт Змін» та її голови А.Яценюка під час підготовки (березень–травень 2012 р.) до початку виборчої кампанії до Верховної Ради України.

Ключові слова: *Яценюк, Фронт Змін, політичні партії, КОД, об'єднана опозиція, парламентські вибори.*

З початком весни 2012 р. актуальність об'єднувальних процесів в лавах КОДу не лише набула політичної актуальності серед опозиційних сил, але й в контексті посилення суспільних очікувань. Одним з найактуальніших і найобговорюваних як серед політичних оглядачів, так і серед виборців, було питання хто очолить список об'єднаної опозиції на парламентських виборах 2012 р. Як відомо перемовини про єдиний список членів КОДу розпочалися після відомого листа Ю.Тимошенко до керівництва ВО «Батьківщина», який з Качанівської колонії на вул. Турівську (у центральний офіс партії) передав її адвокат С.Власенко в січні 2012 р. [1]. За складання єдиного списку від об'єднаної опозиції ще з осені 2011 р. закликав і Ю.Луценко, а також підтверджував таку свою позицію і на весні 2012 р. [3]. Тоді ж виникло й логічне запитання: хто має очолити такий список. Станом на весну 2012 р. найбільш інтенсивно такі переговори відбувалися саме між «Батьківщиною» та «Фронтом Змін».

Питання очолення та формування єдиного списку від КОДу.

Вже на початок березня 2012 р. серед вузького кола політиків та оглядачів стало відомо, що виборчий список від КОДу буде формуватися на базі «Батьківщини», очолить його А.Яценюк (на тоді – голова «Фронту Змін»), а начальником штабу стане О.Турчинов (заступник голови ВО «Батьківщина»). Це стало відомо, зокрема за конфіденційною інформацією «Української правди», після зустрічі українських опозиціонерів із заступником держсекретаря США Ф.Гордоном, яка відбулася на початку лютого 2012 р. [1]. Згідно із задумом опозиції, першим і другим номерами у її списку зумисно мали бути висунені Ю.Тимошенко та Ю.Луценко, які, як неважко здогадатися, будуть зняті з виборів Центрвиборчкомом (через заборону українським законодавством балотуватися засудженим особам). Таким чином, на думку опозиціонерів, зокрема ВО «Батьківщина», це дозволить підсилити сигнал про незаконне засудження Ю.Тимошенко та Ю.Луценка, а також зберегти за цими особами статус загальновизнаних лідерів української опозиції. Після цього третій номер виборчого списку від об'єднаної опозиції А.Яценюк мав перетворитися на його перший номер. За для цього А.Яценюк формально мав вийти із лав «Фронту Змін» й стати технічним членом ВО «Батьківщина».

Відтак, зберігаючи фактичну владу у «Фронті Змін», А.Яценюк де–юре здобував би ще й певний контроль і над «Батьківщиною», зокрема й вплив над процесом формування списку, на обласні осередки партії та над спільною касою обох партій. Крім того, як цілком слушно зазначав С.Левченко, «результат, який отримає спільний список – а це буде понад 30% – асоціюватиметься в першу чергу з Яценюком як його першим номером, а не з Тимошенко. Не дарма в одному з попередніх листів Тимошенко пропонувала знайти на роль лідера єдиного опозиційного списку нейтральну постать на кшталт Ліни Костенко» [1]. Крім того, за інформацією «Української правди», Ю.Тимошенко дала згоду, щоб єдиний список очолив А.Яценюк, з однією умовою: аби у відповідь лідер «Фронту Змін» підтримав її кандидатуру на виборах Президента України [1].

Незабаром цей пункт трансформувався у нові домовленості: а) якщо А.Яценюк внаслідок усунення Януковича стає прем'єр–міністром, то він має зобов'язатися підтримати Ю.Тимошенко на посаду Президента України на наступних виборах; б) якщо внаслідок усунення В.Януковича новим Президентом стає А.Яценюк, то він

зобов'язується підтримати Ю.Тимошенко на посаду прем'єр–міністра. При цьому, як стверджувала «Українська правда», коли А.Яценюк вперше почув вимогу підтримувати Ю.Тимошенко на посаду Президента, він погодився на це за умови повернення Конституції 2004 р., або створення нової редакції Конституції, яка більше не наділятиме Президента нинішніми повноваженнями [1].

Варто зазначити й на тому, що якщо питання виходу Ю.Тимошенко з–за грат є здебільшого теоретичним, а позиціювання А.Яценюка як єдиного діючого авторитетного опозиційного лідера відбувалося у цілком реальній площині, то вищезазначені умови угоди, запропоновані йому з боку «леді Ю», є безумовно надважливими швидше для неї самої, ніж для лідера «Фронту Змін». Із зростаючими рейтингами та впливами А.Яценюка в українському опозиційному політикумі та в очах виборців погоджувалася й більшість політаналітиків. Так, наприклад, В.Карасьов вважав, що саме А.Яценюк є найдостойнішим політичним суперником В.Януковича в наступній боротьбі за президентське крісло й впевненим кандидатом на посаду прем'єр–міністра країни [2]. Експерт, зокрема, припускав, що «оскільки сьогодні Тимошенко у в'язниці, і оскільки вона розуміє, що вийти на свободу їй може забезпечити лише перемога опозиції на парламентських виборах 2012 року, вона згодна на об'єднаний список «Батьківщини» і «Фронту змін» на чолі з Арсенієм Яценюком» [11].

В той же час дружина іншого ув'язненого лідера опозиції Ю.Луценка[1] 22 березня завила про свою впевненість, що А.Яценюк зацікавлений в тому, щоби її чоловік сидів у тюрмі[2]. В своєму інтерв'ю «KyivPost» вона, зокрема, обгрунтувала це тим, що, коли «запитували чи буде Луценко мститися, а Яценюк швиденько за нього відповів «так буде», даючи сигнал владі, що неможна Луценка випускати, тому що він буде мстити» [14]. І.Луценко вважала, що А.Яценюк зацікавлений в ув'язненому Ю.Луценку, позаяк бачить в особі останнього свого політичного конкурента.

Тим не менш, провідні діячі КОДу чи не усю весну 2012 р. заявляли, очевидно дотримуючись вищевказаного тут плану дій, що питання щодо лідерства у виборчому списку ще не визначено, але його однозначно має очолити Ю.Тимошенко і тим часом триває узгодження кандидатур до списку [4;7].

15 березня 2012 р. відбулося засідання КОДу, формальним приводом для чого, за інформацією анонімного джерела тижневика «Дзеркало тижня», послужив лист, з яким 1 березня до лідерів опозиційних партій, які входили до складу КОД, звернувся голова виконавчого комітету партії «Наша Україна» С.Бондарчук. В листі містилася вимога пояснити заяву лідера партії «Фронт Змін» А.Яценюка про те, що об'єднана опозиція вже сформувала список мажоритарних кандидатів. Крім того, за словами джерела, в листі містилася вимога припинити ділити відсотки незатвердженого поки що єдиного списку, а зосередитися на затвердженні принципів його формування і принципах визначення кандидатів від опозиційних партій [9].

На засіданні заступник голови ВО «Батьківщина» О.Турчинов від імені «Батьківщини» і партії «Фронт Змін» запропонував решті партій, які входили до КОДу і підписали 22 січня на Софійській площі угоду про спільні дії опозиції[3], надати спи-

[1] 27 лютого 2012 р. Печерський районний суд м. Києва виніс вирок Ю.Луценку до ув'язнення на 4 роки з конфіскацією майна.

[2] В цьому контексті Т.Фролов на сторінках «Української правди» нагадав досить показовий факт. 24 травня 2011 р., А.Яценюк, коментуючи інформацію про затримання в Генпрокуратурі лідера БЮТ Ю.Тимошенко пообіцяв бойкотувати пленарні засідання, у разі її арешту. «Якщо Тимошенко буде арештована, то жоден опозиційний народний депутат не повинен з'являтися в залі парламенту. [...] Ми підемо в народ. Опозиція не братиме участі в пленарних засіданнях, бо після такого рішення це вже не парламент, у країні – не влада, а хунта […]» [30]. Втім, арешт Ю.Тимошенко 5 липня 2011 р. не вплинув на роботу А.Яценюка в парламенті та відвідуваність ним пленарних засідань. Згідно сайту Верховної Ради, нагадував Т.Фролов, «уже за два дні після арешту Тимошенко Арсеній Яценюк працював у ВР, наче нічого не сталося. Яценюк не полишив парламентську діяльність ані під час проведення суду над пані Тимошенко, ані після винесення вироку, ані після її ув'язнення. Навіть відкриття нової кримінальної справи проти Тимошенко, не змусило Арсенія Яценюка піти в народ та бойкотувати пленарні засідання» [30].

[3] 22 січня 2012 р. на Софійській площі угоду про спільні дії опозиції підписали ВО «Батьківщина», «Фронт Змін», Європейська партія, «За Україну!», «Народна самооборона», «Наша Україна», Народний Рух України, партія «Реформи і порядок», Партія захисників вітчизни, ВО «Свобода», Українська соціал-демократична партія і партія «УДАР», яка не входила до КОД.

сок кандидатів для розгляду можливості їх включення до списку від єдиної опозиції для участі в парламентських виборах у 25 мажоритарних округах (загалом, згідно із законом, мало бути створено 225 округів). Отже, дрібним партіям, які входили до Комітету опору диктатурі, було запропоновано відмовитися від участі у виборах за пропорційною системою в обмін на підтримку їх кандидатів у мажоритарних округах. За словами джерела, на далі мала розглядатися можливість підтримки цих кандидатів об`єднаною опозицією. При цьому висуватися вони могли б як від самої партії, так і від імені об`єднаної опозиції. В обмін на підтримку партія, кандидат від якої буде схвалений, повинна відмовитися від участі у виборах за пропорційною системою. Якщо партія відмовляється від того, що бере участь у парламентських виборах за списками, то її кандидати одержують шанс бути погодженими й одержати підтримку об`єднаної опозиції, а загалом же списки повинні б бути надані впродовж 10 днів [9]. Таким чином, фактично йшлося про закріплення диктату «Батьківщини» та «Фронту Змін», за погодженням із ВО «Свобода», у Комітеті опору диктатурі.

На це вказав і заступник голови УСДП Є.Суслов. Він, зокрема, заявив, що об'єднавчі процеси опозиції давно перетворилися на ілюзію, наголосивши, що «Зараз [у березні 2012 р. – Г–Н.] на трьох між «Свободою», «Батьківщиною» та «Фронтом Змін» кулуарно діляться округи, на двох між «Фронтом Змін» та «Батьківщиною» ділиться передвиборчий список» [10].

Проблеми всередині КОДу яскраво відобразилися, попри гучні заяви про єдність опозиційних сил, навесні 2012 р. на довиборах до місцевих рад тощо. Так, наприклад, на виборах голови м. Обухова 18 березня 2012 р. опозиція зазнала поразки від кандидата від Партії регіонів. Попри пропозицію місцевого осередку УСДП щодо висування єдиного кандидата, жодна опозиційна сила не відмовилася зняти свого представника з виборів, в тому числі й «Фронт Змін» [5]. Відтак, вказана подія показала, що на місцевому рівні про спільний похід проти режиму В.Януковича тоді говорити було ще зарано.

Водночас такі тенденції змусили окремих політологів замислитися над принципами формування спільного списку серед партій–членів КОДу. Так, наприклад, заступник директора Агентства моделювання ситуацій О.Голобуцький, закликавши опозиційні політичні партії формувати списки кандидатів у народні депутати у стилі праймеріз чи за системою народних списків, тим не менш залишався переконаним, що парламентська опозиція формуватиме список кулуарно. З цього приводу політолог зазначав: «Немає жодної політичної сили, яка б пропонувала альтернативу. Формування єдиного списку «Батьківщини» і «Фронту Змін» – це не політичний, а бізнес–проект. Зросли лише ціни. Тому Мартиненко і Турчинов можуть більше грошей заробити на продажі місць. У більшому виграші опинився «Фронт Змін», бо там ледве 10 людей набереться. Звісно, що ніхто там не буде робити праймеріз. Як домовляться, так і буде» [12]. Разом з тим, за словами О.Голобуцького, якщо хоч 30 народних депутатів із твердою громадянською позицією прийдуть до парламенту, то не буде «тушок».

На весні загострилися також і стосунки серед окремих провідних діячів обласних партійних організацій. Так, наприклад, в одному з телеефірів О.Волков, виступаючи у якості одного з керівників передвиборчого штабу Сумської облорганізації ВО «Батьківщина», нецензурно висловився на адресу одного з лідерів місцевого облвідділення «Фронту Змін» М.Клочка. У відповідь останній висловив сумнів чи є колишній радник Президента Л.Кучми взагалі членом «Батьківщини». З іншого боку віце–спікер Верховної Ради України і один з провідних діячів опозиції М.Томенко відповів, що кандидатура О.Волкова іще не узгоджена й саме тому слід виходити з інформації тих людей, що мають стосунок до ВО «Батьківщина». Водночас від передбачив, що, швидше за все, стосунки О.Волкова і «Батьківщини» будуються на якихось незрозумілих внутрішніх домовленостях, і офіційних рішень з цього питання немає[4]. Відтак, як заявив М.Клочко, йому та Сумській парторганізації «Фронту Змін» жодних інструкцій про співпрацю із О.Волковим не надходило. Відтак, за словами регіонального лідера «Фронту Змін», якщо керівництво «Батьківщини» буде сприяти О.Волкову, то воно

[4] «Мало хто знає, – стверджувала «Українська правда», – але Волков балотується на Сумщині згідно з персональними гарантіями Тимошенко. Їх пов'язують давні близькі стосунки – Тимошенко жила у Волкова вдома під час помаранчевої революції та за його посередництва контактувала з Борисом Березовським. Але в 2006 році під тиском Томенка і Бродського не взяла Волкова до списку БЮТ» [22].

й мало би розділити відповідальність і за ті слова, що той дозволяє собі на адресу партнерів по опозиційному руху [15].

Тим не менш, на вищому рівні, «Батьківщина» і «Фронт Змін» ще на середину березня 2012 р. попередньо узгодили розподіл можливого спільного списку. Він мав би формуватися на базі партії Ю.Тимошенко. Квоти передбачено було поділити в пропорції 55% для «Батьківщини» та 45% – для «Фронту Змін». Цей варіант був вигідний особисто А.Яценюку, оскільки рейтинг його партії суттєво відстає від рейтингу «Батьківщини». Разом з тим, як зазначав С.Лещенко, був один момент, який стримував А.Яценюка – це втрата власного бренду: «Участь у виборах на чолі «Батьківщини» та неучасть у них «Фронту змін» фактично знищує його окремий політичний проект. Такий–сякий, але «Фронт змін» існував, і підпорядковувався він Яценюку. Відмова від участі у виборах робить «Фронт змін» напівмертвою структурою. Ці фобії Яценюка підсилюються тим, що соратники Тимошенко дуже активно запрошують його до свого списку – чим породжують підозри про поглинання. А у здатність Яценюка командувати «Батьківщиною» в нинішньому вигляді не вірить він самий. На одній з нарад навіть обговорювалася можливість інтеграції Яценюка у оновлену «Батьківщину» [16]. За гіпотетичним сценарієм, у «Батьківщині» пропонували ввести ще одну посаду першого заступника голови партії, яку мав би посісти А.Яценюк. Таким чином, він і О.Турчинов ставали б фактичними співголовами «Батьківщини» за відсутності Ю.Тимошенко. Другий крок, який обговорювався – це призначення керівниками деяких обласних осередків «Батьківщини» нинішніх керівників осередків «Фронту Змін» у цих регіонах. Тобто йшлося не про механічний союз на парламентські вибори, а про фактичне злиття двох партій. Остаточної згоди в цьому питанні на той час так і не дійшли, а займатися цим процесом в період, коли до виборів залишалося сім місяців, було надто ризиковано [16].

Фактично, перемога на парламентських виборах спільного списку «Батьківщини» і «Фронту Змін», як цілком логічно виснував С.Лещенко, мама б створити ефект першого місця «Нашої України» у 2002 р. Тоді В.Ющенко, набравши найбільше голосів, автоматично сприймався як кандидат номер один на майбутніх виборах Президента 2004 р. Це створило відповідні настрої серед населення, в елітах та олігархічних колах [16]. Домогтися такого ефекту – надмета А.Яценюка, заради якої він прагнув перебороти ризики, спричинені втратою контролю над самостійною одиницею «Фронт Змін».

На мажоритарному рівні в лавах КОДу йшлося про три найбільші сили – «Батьківщину», «Фронт Змін» і «Свободу», а також низку сателітів. Загалом, за оцінкою БЮТівських соціологів, потенційно переможними вони вважали 116 із 225 виборчих округів. Так, три області Галичини – Львівську, Іван–Франківську і Тернопільську – пропонувалося розділити в пропорції по 30% для «Батьківщини», «Фронту Змін» і «Свободи». На останніх президентських виборах Галичина мала 24 округи, тобто три топ–партії отримали б приблизно по сім округів кожна. Решта округів Галичини – приблизно три – передбачалися для дрібніших партій, що брали участь в КОДі. У решті України, окрім Галичини, пропонувалося застосувати інший принцип: на території кожної області «Свобода» отримувала б один округ, а «Батьківщина» і «Фронт Змін» решту мали б поділити у пропорції приблизно 3 до 2. При цьому було вирішено, що дрібні партії–учасники Комітету опору диктатурі, які не виставлятимуть список на пропорційних виборах, отримали б право висунути своїх кандидатів у двох прохідних округах з логотипом «представник від єдиної опозиції» [16].

Сам А.Яценюк 30 березня на з'їзді ВО «Батьківщина» запропонував об'єднаній опозиції протягом трьох тижнів оголосити свою стратегію на парламентських виборах і до 10 квітня остаточно сформувати опозиційний список на вибори 2012 р. [17]. В.Кириленко, що був присутній на з'їзді, написав того дня у своєму Twitter, що рішення про об'єднання опозиції на 90% готове, а першим номером «Батьківщини» став А.Яценюк [19]. При цьому, за джерелами «Українського тижня», на початок квітня передвиборче об'єднання партій «Батьківщина» і «Фронт Змін» все ще відкладалося через неузгодженість позицій щодо висування кандидатів у низці регіонів, у першу чергу, на Сході та висунення спільного кандидата від опозиції на виборах мера Києва. Як зазначив тижневику один із депутатів від фракції БЮТ, на думку його однопартійців, місцеві осередки «Фронту Змін» у Донецькій та Луганській областях «поголівно куплені «регіоналами» [18].

На кінець квітня – початок травня 2012 р. попри всі заяви щодо об'єднання зусиль та відсутності внутрішніх суперечностей, представників у списки кандидатів у народні депутати по мажоритарних округах було узгоджено лише в половині округів. «Переговори йдуть непросто, адже всі мають неабиякі амбіції», – приблизно такими словами описували поточну ситуацію джерела «Українського тижня» в КОДі від різноманітних політсил. Створення остаточного списку кандидатів гальмував ще один фактор – цілковита невизначеність з межами мажоритарних округів, які Центрвиборчком повинен був «нарізати» до 30 квітня [37]. Так, наприклад, у Хмельницькій області кандидатам від «Фронту Змін» попередньо було надано 2 округи (188 округ: центр – м. Хмельницький, до складу округу входить: м. Хмельницький; та 192 округ: центр – м. Кам'янець–Подільський, до складу округу входять: м. Кам'янець–Подільський, Кам'янець–Подільський, Новоушицький райони), а у Миколаївській області – лише 1 округ (128 округ: центр – м. Миколаїв, Заводський район; до складу округу входять: Заводський, Ленінський райони м. Миколаєва) [37].

Відтак, це підтверджувало твердження В.Фесенка, що серед політичної верхівки «Фронту Змін» не було довіри до подібної верхівки з «Батьківщини» [25]. Крім того, як зауважував С.Лещенко, не до кінця були зрозумілими й стосунки А.Яценюка з деякими олігархами, які раніше підтримували його проекти – приміром, з Л.Юрушевим і В.Пінчуком, і чи отримали вони право дорадчого голосу. Перший з них мав спільний бізнес з Р.Ахметовим, а інший – не сприймав Ю.Тимошенко. З іншого боку, зазначав експерт, «об'єднання з «Батьківщиною» мало б полегшити фінансовий тягар тогочасного начальника штабу Яценюка – Миколи Мартиненка. Нещодавні обшуки в «Діамант–банку» були додатковим сигналом Мартиненку, що Давид Жванія і його бригада «тушок» більше не могли бути стримувачеми від «наїздів» на спільний бізнес. Так само, як перебування родини Жванії у Швейцарії не гарантувало збереження його нервів. Офіційним майданчиком для переговорного процесу об'єднання опозиції був Комітет опору диктатурі, а його суб'єктами виступали чотири партії – «Батьківщина», «Фронт Змін», «Свобода» і «УДАР». Дві останніх фактично призупинили цей процес щодо єдиного списку і залишалися узгоджувати тільки–но мажоритарку [1]. Зрештою, на кінець весни 2012 р. реальним виглядав варіант об'єднання лише «Фронту Змін» та «Батьківщини» з А.Яценюком на чолі.

Існували, очевидно, й технічні питання, які все ж мали бути вирішені. Так, 7 квітня після політради партії, А.Яценюк оголосив на прес–конференції, що технічні формальності щодо єдиного списку будуть розв'язані до 23 квітня. Що ж до своєї партії, то він повідомив, що «Фронт Змін», з 225 кандидатів у народні депутати, які визначально подавалися партією, передає на розгляд контрольної комісії лише 138 кандидатів, які пройшли ретельну перевірку [24;27]. В свою чергу, член політради «Фронту Змін» А.Пишний на своїй сторінці у Facebook додав, що єдиний список об'єднаної опозиції буде на базі «Батьківщини», і що також передбачено єдиний список кандидатів у мажоритарних округах; рішення було прийнято одноголосно [24].

Що ж до факту продовження існування «Фронту Змін» як політичної сили, то як заявляв А.Яценюк після політради 7 квітня 2012 р., партія «Фронт Змін» не буде ліквідовуватись, а просто дехто призупинить своє партійне членство, щоб йти на вибори до Верховної Ради єдиним списком об'єднаної опозиції на базі «Батьківщини». Він, зокрема, зазначав, що необхідно буде виконати формальності закону і «комусь треба буде тимчасово, я підкреслюю, тимчасово, залишити лави своєї партії, щоб відновити партійне членство після виборів» [26]. «Це технічна процедура», – наголошував А.Яценюк [26].

Втім, перед загрозою не здобути більшості у Верховній Раді, основні опозиційні партії України змушені були шукати компромісів й торувати шлях до об'єднання. Зрештою в середині квітня 2012 р. Ю.Тимошенко підписала декларацію про спільну участь у виборах з А.Яценюком – як у мажоритарних округах, так і за єдиним списком. Ю.Тимошенко передала текст зі своїм автографом через адвоката С.Власенка. У документі Ю.Тимошенко та А.Яценюк заявили про об'єднання перед обличчям встановлення в Україні авторитарного режиму. Вони домовилися сформувати єдиний список для виборів за пропорційною системою на базі партії «Батьківщина», а після виборів – спільну фракцію в новій Верховній Раді України. Фактичним першим номером списку ставав А.Яценюк. Об'єднавчими процесами у партіях займалися групи на

чолі з О.Турчиновим (від «Батьківщини») та М.Мартиненком (від «Фронту Змін»). За словами джерел, станом на 17 квітня вони вже узгодили 70% мажоритарників [31].

23 квітня 2012 р. КОД офіційно оприлюднив зазначений документ, який дістав назву «Декларація єдності». «Ми заявляємо про наше об'єднання для перемоги на парламентських виборах, відновлення в Україні демократії та справедливості. Наші політичні сили сформують єдиний список на виборах та узгодять своїх кандидатів у мажоритарних округах», – сказано у документі. «Законодавство забороняє участь блоків на виборах, тому єдиний список буде сформовано на основі партії «Батьківщина» як найбільш рейтингової опозиційної сили. Його очолять Юлія Тимошенко і Арсеній Яценюк як найбільш рейтингові опозиційні політики», – йшлося у ньому [33].

Того ж дня А.Яценюк заявив, що вважає похід опозиції єдиним списком на вибори запорукою для початку переговорів про формування єдиної партії. На питання, чи вступлять члени «Фронту Змін» до «Батьківщини», він сказав, що його однопартійцям доведеться виконати технічні формальності, щоб піти на вибори за списком «Батьківщини»: «Чинний закон не дає формувати блоки, а тому нам доведеться виконати технічні формальності, щоб піти за списком «Батьківщини». Такі формальності будуть виконані. А наше єднання засвідчується тим, що депутати від партії «Батьківщина» вступлять до громадської організації «Фронт Змін» [34]. «Це є запорукою до серйозних перемовин про формування єдиної партії», – додав він. Щодо списку кандидатів до єдиного списку опозиції, то А.Яценюк нагадав, що за законом його потрібно буде сформувати до 29 липня 2012 р., але обіцяв представити список на суд громадськості раніше [34]. Відтак єдиний партійний список «Батьківщини» і «Фронту Змін», який іще нещодавно більшість аналітиків називали фантастикою, поволі ставав реальністю. Крім того, політологи відзначали, що А.Яценюку таке об'єднання вигідне особисто, позаяк він прагне стати Президентом України [35;36].

Втім, відстежимо, а що про шанси опозиції взагалі (і А.Яценюка як її офіційного лідера) й «Фронту Змін» зокрема, говорила тогочасна соціологія. За рік рейтинг «Фронту Змін» (станом на лютий 2012 р., згідно з опитуваннями КМІС) зріс з 12,4% до 12,6% [6]. За прогнозами соціологів БЮТ, спільний список «Батьківщини» і «Фронту Змін» мав би набрати 40%, тоді як Партія регіонів – близько 30% [16].

На думку директора Фонду «Демократичні ініціативи» І.Бекешкіної, виборці «Батківщини» та «Фронту Змін» об'єднуються досить легко. Тих, хто взаємно не перехрещуються, в електораті цих партій близько 20%, а це небагато. Саме тому, на думку соціолога, таке об'єднання було раціональним. Експерт також висловила думку, що якщо «Батьківщина» і «Фронт Змін» підуть на вибори різними колонами й боротимуться одне проти одного, то мали би значні втрати, адже окремо вони набирають 31%, а якщо об'єднаються – 30%. Щонайменше, вони нічого не втрачали, до того ж об'єднання могло стимулювати тих, хто ще не визначився, підтримати його, вважала І.Бекешкіна [20]. За даними ж соціологічної групи «Рейтинг», якщо б вибори відбувалися б березні 2012 р., то «Фронт Змін» набрав би 9,9% голосів опитаних респондентів. Отже показники «Фронту Змін» погіршилися з 11,2 у лютому 2012 р. до 9,9% у березні. На думку соціологів цьому сприяв намір об'єднатися саме на базі «Батьківщини», адже за лютневим опитуванням лише 75% прибічників «Фронту Змін» були готові підтримати єдиний список із «Батьківщиною» [21].

Крім того, згідно з результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центра Разумкова, майже чверть українців (23,7%) в квітні 2012 р. вважали, що опозицію на наступних парламентських виборах, у разі якщо Ю.Тимошенко не випустять на волю, мав би очолити саме А.Яценюк [32]. Опитування, проведені соціологічною службою Центра Разумкова в квітні 2012 р. засвідчили, що рівень популярності об'єднаної опозиції знову зріс: за об'єднані партії «Батьківщина» і «Фронт Змін» готові були проголосувати вже майже 26,8% тих, хто мав намір взяти участь у виборах [38]. Це практично підтверджувало й опитування, проведене соціологічною групою «Рейтинг» – «Об'єднавчі процеси на виборах 2012». Дослідження показало, що таке об'єднання готові були підтримати 30% виборців [40] (що практично збігалося з даними останнього опитування Центру Разумкова – 26,8%).

«Фронт Змін»: передвиборні заяви і законодавчі ініціативи.

Попри те, що «Фронт Змін» позиціонував себе як активна опозиційна партія, власне нею як політичною силою ані взимку, ані влітку 2012 р. не було зроблено жодних

передвиборчих заяв; активність у цьому сенсі виявляв лише особисто А.Яценюк, який практично вже не позиціонував себе як лідер партії, очевидно прагнучи виступати вже в якості лідера об'єднаної опозиції.

Так, реагуючи на соціальні ініціативи В.Януковича[5], 16 березня 2012 р. А.Яценюк вніс до Верховної Ради законопроект, яким запропонував збільшити соціальні виплати та заробітні платні 17 млн. громадян. Кошти передбачалося здобути шляхом продажу державних резиденцій та автопарків чиновників. Прес–служба «Фронту Змін» повідомляла, що законопроект пропонував здійснювати щорічний перерахунок пенсій з огляду на новий показник середньої заробітної платні, а також встановити розміри мінімальних пенсій в залежності від трудового внеску кожної людини. Крім того, законопроектом пропонувалося встановити базову тарифну ставку за першим тарифним розрядом на рівні 120% мінімальної зарплатні (на березень 2012 р. тарифна ставка першого тарифного розряду робітників бюджетної сфери встановлювалася Кабінетом міністрів й була меншою за прожитковий мінімум). А.Яценюк також запропонував доручити Кабміну переглянути базові показники для формування розміру прожиткового мінімуму й збільшити такий мінімум на 30%. Кошти за для цього пропонувалося отримати через зменшення адміністративних витрат органів влади, зростання доходної частини бюджету завдяки боротьбі із контрабандою та наведення бюджетної дисципліни. Так, законопроектом пропонувалося внести зміни до держбюджету, за якими передбачалося скоротити витрати на забезпечення діяльності органів влади до рівня 2009 р. Зокрема, документом передбачалися: продаж з аукціону 10 з 13 державних резиденцій, продаж автопарків керівництва органів державної влади, припинення ремонтних та будівельних робіт в адміністративних будівлях органів держвлади, а також скорочення на 20% об'ємів державних закупівель у всіх міністерствах та відомствах, окрім Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти і Міністерства оборони [8].

Разом з тим, А.Яценюк закликав народних депутатів, що представляли демократичну опозицію, тих людей, українців, що прагнули змін, не приховувати свої доходи і видатки. Він звернувся до своїх колег не бути подібними до представників влади й «показати декларації за 2011 рік» [13]. Водночас лідер «Фронту Змін» не забув зазначити, що Конституційний суд України своїм рішенням[6] «остаточно узаконив корупцію в країні», відмітивши, що відтоді влада не зобов'язана декларувати свої прибутки і видатки [13]. А.Яценюк наголосив, що члени Партії регіонів і люди у владі перед виборами не хтять декларувати мільярдні статки, а корупція є основою державної політики діючого президента і провладної партії.

В інтерв'ю журналістам, коментуючи урядовий проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік», А.Яценюк також гостро розкритикував і його: «Згідно з урядовим законопроектом, Кабмін віднайшов понад 33 млрд. грн. на забезпечення соціальних ініціатив Президента України, проте тільки близько половини коштів уряд передбачає спрямувати саме на соціальну сферу, а решта грошей знову ідуть на збільшення витрат для забезпечення роботи органів державної влади» [28]. Він підкреслив, що, зокрема, «додатково 10 мільйонів планується спрямувати на перельоти вищих посадових осіб, 20 мільйонів – на оздоровлення та курорти чиновників, 15 мільйонів – на фінансування матеріально–технічного забезпечення Кабміну та 43 мільйони – на РНБО України» [28]. «Таким чином, гучно декларуючи соціальну спрямованість змін до державного бюджету України на 2012 рік та заявляючи про пріоритетність покращення соціального забезпечення і підвищення добробуту населення, влада вкотре цинічно обманює та обкрадає український народ, збільшуючи за його рахунок видатки на обслуговування державного апарату, чиновників та силових відомств», – заявив А.Яценюк [28].

---

[5] 7 березня 2012 р. на розширеному засіданні Кабінету міністрів В.Янукович озвучив низку соціальних ініціатив, серед яких: компенсація до кінця року вкладів в «Ощадбанку» в розмірі 1 тис. грн.; підвищення з 1 травня в середньому на 100 грн. пенсії тим, хто вийшов на пенсію до 2008 р.; початок роботи з 1 травня програми іпотечного кредитування для придбання доступного житла під 2–3% річних терміном на 10–15 років.

[6] 20 березня 2012 р. Конституційний суд України оприлюднив рішення, за яким фактично на рік відтермінував декларацію держслужбовцями і депутатами своїх видатків і видатків своїх сімей. Цим же рішенням Конституційний суд фактично узаконив право держслужбовців і народних депутатів на володіння корпоративними правами.

Натомість А.Яценюк повідомив, що вніс до Верховної Ради альтернативний урядовому проект змін до держбюджету, який «дозволяє реально збільшити витрати на соціальні програми та профінансувати програми енергозбереження та реновації житлового фонду» [28]. Зокрема, цим законопроектом пропонувалося «понад 3 мільярди гривень додатково спрямувати у галузь охорони здоров'я, по мільярду гривень додатково виділити на виплату державної соціальної допомоги на дітей–сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; забезпечення житлом інвалідів війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям–інвалідам і тимчасової державної допомоги дітям; заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів» [28]. Також законопроектом А.Яценюка передбачалося виділити по півмільярда гривень додатково на галузь освіти та щорічну разову грошову допомогу ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань. Законопроектом пропонувалося виділити по мільярду гривень на надання роботодавцям дотацій для забезпечення молоді першим робочим місцем, одноразову виплату матерям–героїням, одноразову матеріальну допомогу інвалідам і непрацюючим малозабезпеченим особам, та на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. А.Яценюк також наголосив, що «на вказані напрямки урядовим законопроектом не передбачалось взагалі жодних коштів» [28].

Критиці було піддано й новий Кримінально–процесуальний кодекс (КПК). Жодна з опозиційних поправок не була врахована під час голосування за КПК. Так, А.Яценюк, зокрема, зазначав: «У парламентській залі була профанація голосування, бо 50 депутатів голосували за 271. Опозиція внесла кілька тисяч поправок. Комітет врахував 27 моїх поправок. Це ключові моменти, які стосуються Інституту незалежності слідчих, обмеження прав прокурорів при проведенні слідства, але у залі їх не врахували» [29]. Лідер «Фронту Змін» додав також, що Кодекс має дух кримінального переслідування: «Я більше за все побоююсь, що він може стати не Кримінально–процесуальним, а Кодексом кримінальних переслідувань. Цей кодекс не захищає права громадянина. Він захищає права прокурора та слідчого, міліціонера та тюремника. Це загальна канва та дух кодексу. Якщо б врахували поправки опозиції, кодекс мав би більш людське обличчя» [29].

Крім того, у квітні 2012 р. лідер «Фронту Змін» жорстко розкритикував рішення Конституційного Суду (КС) щодо закону «Про вибори народних депутатів»[7], за який 17 листопада 2011 р. проголосувала парламентська більшість, частина «Батьківщини», а також депутати з «Фронту Змін» у Верховній Раді. «Пакт про проведення чесних виборів розірвано Віктором Януковичем. У Верховній Раді відкрито ящик Пандори щодо зміни закону про вибори народних депутатів», – підкреслив лідер «Фронту змін» [23]. За словами Яценюка, своїм рішенням КС скасував створення дільниць за кордоном, які були прикріплені до міста Києва, і створював три додаткових округи в регіонах, підконтрольних Партії регіонів. «Влада розуміє, що кияни її не підтримають, тому сподівається отримати додаткові мандати в регіонах, де зможе сфальсифікувати вибори. Виборчий процес фактично розпочався, і шулери з Партії регіонів у черговий раз вирішили змінити правила гри під себе», – заявив він [23]. А.Яценюк також додав, що парламент повинен прийняти рішення про незмінність процедури визначення одномандатних округів і неможливість внесення змін до закону про вибори в цілому.

Разом з тим навесні 2012 р. А.Яценюк так і не спромігся сформулювати власного бачення перетворень у країні в разі здобуття влади і, попри «войовничу» риторику, обмежувався загальними фразами на кшталт «демократизації», «повернення до європейського шляху розвитку», «відновлення парламентаризму», а також відмовками про те, що «програма реформ уже давно є, але ніхто не хоче її реалізовувати». Відтак можна погодитися із думкою А.Скуміна, що «все це мимоволі, створює враження, що Арсеній Яценюк не має намірів зламати наявну в країні олігархічно–монополістичну модель, без чого ні успішний розвиток країни, ні її реальна європейська інтеграція неможливі, натомість планує лише зміну декорацій та її адаптацію під себе» [39].

[7] 5 квітня 2012 р. Конституційний суд України визнав неконституційним положення Закону «Про вибори народних депутатів», згідно з яким зарубіжні виборчі дільниці включаються до складу одномандатних округів на території Києва.

Свого роду спробою відповісти на ці закиди, була промова А.Яценюка під час Форуму об'єднаної опозиції на Михайлівській площі в травні 2012 р. Лідер опозиції зокрема торкнувся питання реформи місцевої влади. З цього приводу він, попри звичну критику влади, зокрема, заявив: «Ми зобов'язані змінити систему державного управління на місцях і в центрі. Вважаю за необхідне ліквідувати інститут опричників президента у вигляді голів областей і державних адміністрацій, або, як їх називають, губернаторами. Губернії – в Росії, у нас – області. Місцева влада і народ в кожній області повинен отримати право самостійно розпоряджатися своїми ресурсами, своїми коштами, самостійно управляти своєю областю. Ми введемо інститут виконавчих комітетів, які обираються безпосередньо радами, а ради обираються людьми. Ми хочем, щоб місцевий чиновник знав, що він підзвітний перед кожним громадянином, перед кожною людиною, яка голосувала за нього. І його так само можуть відкликати, як і можуть відкликати членів українського парламенту. Це перший блок великої політичної реформи, яку пропонує об'єднана опозиція» [41]. Проте назвати це програмою реформ, чи навіть програмою реформи місцевої влади навряд чи можна. Тим не менш, 12 травня вищезазначений Форум затвердив проект Програми дій «Справедлива держава, чесна влада, достойне життя» й опозиція (КОД) пообіцяла провести його всенародне громадське обговорення. Про це було вказано у відповідній резолюції. Передбачалося, що протягом травня–липня 2012 р. буде проведена серія конференцій, круглих столів, громадських слухань із залученням представників громадянського суспільства, експертів, громадських організацій, де буде обговорюватися запропонований проект програми. Водночас було заплановано провести Форуми опозиційних сил у всіх регіонах України щодо розгляду цієї програми. Чого, зауважу, так і не сталося.

Таким чином на кінець весни 2012 р. стало зрозумілим, що «Фронт Змін», як окрема політична сила, вже фактично припинив своє існування. Щоправда варто зауважити, що й створювався він відверто під амбіції та інтереси однієї людини (та її прихованого оточення) – А.Яценюка. Коли ж йому до рук, за умов ізоляції Ю.Тимошенко, потрапило більш впливове й потужніше ВО «Батьківщина», а на небосхилі замайоріли статус лідера об'єднаної опозиції та уявне президентське крісло, політичні апетити цього політика почали всебічно зростати. Отже з травня 2012 р. А.Яценюк вже ані де–факто, ані де–юре не вважав себе головою якоїсь однієї політичної партії, а енергійно намагався грати роль єдиного лідера усієї української опозиції, навіть попри те, що не усі опозиційні сили за такого його визнавали.

Список використаних джерел

1. Лещенко С. Арсеній Яценюк може замінити Юлію Тимошенко // Українська правда. – 2012. – 2 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2012/03/2/6959855

2. Юля согласна на союз с Арсением? // Веб–сайт «From–ua.com». – 2012. – 3 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.from–ua.com/news/852c47a758b09.html

3. Луценко выдвинул свои требования оппозиции // КИД. – 2012. – 6 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zadonbass.org/news/politics_other/message_46328

4. Яценюк может стать номером 1 в списке оппозиции // Видео–новости. – 2012. – 6 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://videonews.com.ua/news/view/27517

5. Куришко О. Оппозиция предприняла безуспешную попытку согласовать действия на выборах мэра Обухова // Коммерсантъ–Украина. Online. – 2012. – 6 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.kommersant.ua/doc–rss/1888598

6. Рейтинг Тимошенко зростає, а Януковича і Тягнибока – падає // Українська правда. – 2012. – 6 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2012/03/6/6960140

7. БЮТ та «Фронт змін» кличуть Кличка до формування єдиного списку // 24: Телевізійний канал. Офіційний сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?byut_ta_front_zmin_klichut_klichka_do_formuvannya_yedinogo_spisku&objectId=195778

8. Яценюк предложил продать государственные резиденции и автопарки чиновников // Фокус. ua. – 2012. – 16 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://focus.ua/politics/223416

9. «Батьківщина» і «Фронт Змін» вирішили поділитися округами із соратниками // Дзеркало тижня. – 2012. – 16 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.unian.net/ukr/news/492250–batkivschina–i–front–zmin–virishili–podilitisya–okrugami–iz–soratnikami.html

10. «Свобода», «Батьківщина» и «Фронт перемен» кулуарно делят предвыборные списки между собой, – Суслов // КИД. – 2012. – 19 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zadonbass.org/news/politics_other/message_46975

11. «Батьківщину» очолить Яценюк, бо це єдиний шанс звільнити Тимошенко – експерт // Газета по–українськи. – 2012. – 2 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_batkivschinu–ocholit–yacenyuk–bo–ce–edinij–shans–zvilniti–timoshenko–ekspert/425372

12. Політолог: «Єдиний список «Батьківщини» і «Фронту Змін» – це бізнес–проект» // Газета по–українськи. – 2012. – 7 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_politolog–edinij–spisok–batkivschini–i–frontu–zmin–ce–biznes–proekt/426058

13. Яценюк призывает оппозиционеров обнародовать свои декларации о доходах // Інтерфакс–Україна. – 2012. – 21 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.interfax.com.ua/rus/pol/98528

14. Жена Луценко: Яценюк заинтересован в том, чтобы муж сидел // Фокус.ua. – 2012. – 22 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://focus.ua/politics/224128

15. Лидер «Фронта змин» на Сумщине сомневается в легитимности Волкова // Главком. – 2012. – 23 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://glavcom.ua/news/74444.html

16. Лещенко С. Яценюк і Тимошенко: весілля неминуче? // Українська правда. – 2012. – 23 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2012/03/23/6961330

17. Яценюк предлагает оппозиции обнародовать стратегию победы на выборах–2012, забыв о «родовом проклятии» // Интерфакс–Украина. – 2012. – 30 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.interfax.com.ua/rus/pol/99591

18. Михельсон О. «Батьківщина» і «Фронт змін» не можуть домовитися про кандидатів на Сході і «спільного» мера Києва // Український тиждень. – 2012. – 30 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://tyzhden.ua/News/46239

19. Яценюк возглавил партию Тимошенко // Пульс Киева. – 2012. – 30 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://politics.puls.kiev.ua/country_policy/93402.html#1333122806

20. Штепура А. Бекешкина: Голоса избирателей – это не чемодан, который политики могут дарить друг другу // ГолосUA. – 2012. – 30 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.golosua.com/main/article/politika/20120331_bekeshkina–golosa–izbirateley–eto–ne–chemodan–kotoryiy–politiki–mogut–darit–drug–drugu

21. Оппозиция уверенно побеждает на выборах Партию регионов и КПУ — опрос // DeloUA. – 2012. – 2 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://delo.ua/ukraine/oppozicija–uverenno–pobezhdaet–na–vyborah–partiju–regionov–i–kpu–175717http://tyzhden.ua/News/46239

22. Ніколаєнко Т., Лещенко С. Юлія Тимошенко віддала ключі від «Батьківщини» // Українська правда. – 2012. – 31 березня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2012/03/31/6961828

23. Яценюк образився на Партію регіонів за зміни до закону про вибори і обізвав їх шулерами // Дзеркало тижня. – 2012. – 5 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://news.dt.ua/POLITICS/yatsenyuk_obrazivsya_na_partiyu_regioniv_za_zmini_do_zakonu_pro_vibori_i_obizvav_yih_shulerami–99994.html

24. Объединенная оппозиция объявит о формате участия в выборах 23 апреля, а 12 мая проведет форум – Яценюк // Интерфакс–Украина. – 2012. – 7 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.interfax.com.ua/rus/pol/100400

25. Среди партийных элит «Батькивщины» и «Фронта перемен» царит взаимное недоверие, – политолог // ЦензорНЕТ. – 2012. – 7 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://censor.net.ua/news/202627/sredi_partiyinyh_elit_batkivschiny_i_fronta_peremen_tsarit_vzaimnoe_nedoverie_politolog

26. Яценюк запевнив, що «Фронт змін» не зникне // ТСН. – 2012. – 7 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://tsn.ua/politika/yacenyuk–zapevniv–scho–front–zmin–ne–znikne.html

27. Тейзе А. «Фронт змін» піде на вибори разом з «Батьківщиною» // Deutsche Welle. – 2012. – 7 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.dw.de/dw/article/0,,15865460,00.html?maca=ukr–rss–ukrnet–ukr–all–3816–xml

28. Яценюк заявляє, що «новий» бюджет допоможе головно владі // Український тиждень. – 2012. – 12 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.unian.ua/news/497667–yatsenyuk–zayavlyae–scho–noviy–byudjet–dopomoje–golovno–vladi.html

29. Яценюк побачив «дух кримінального переслідування» у новому КПК // Газета по–українськи. – 2012. – 13 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_yacenyuk–pobachiv–duh–kriminalnogo–peresliduvannya–u–novomu–kpk/431484

30. Фролов Т. Сім нещасливих обіцянок // Українська правда. – 2012. – 17 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2012/04/17/6962691
31. Лещенко С. Тимошенко дала «добро» Яценюку // Українська правда. – 2012. – 19 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2012/04/19/6962978
32. Четверть украинцев видят Яценюка лидером оппозиции // Пульс Киева. – 2012. – 21 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://politics.puls.kiev.ua/person/97590.html#1335037784
33. Тимошенко і Яценюк об'єдналися // Українська правда. – 2012. – 23 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2012/04/23/6963250
34. Яценюк вже задумався про єдину партію // Українська правда. – 2012. – 23 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2012/04/23/6963255
35. Яценюк объединился с «Батькивщиной», чтобы стать президентом – експерт // Главком. – 2012. – 23 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://glavcom.ua/news/77463.html
36. Експерт пояснив, для чого Яценюку потрібна «Батьківщина» // Захід.Нет. – 2012. – 23 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?ekspert_poyasniv_dlya_chogo_yatsenyuku_potribna_batkivshhina&objectId=1253318
37. Лєліч М. Опозиція почала ділити округи // Український тиждень. – 2012. – 27 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://tyzhden.ua/Politics/48813
38. Півроку до виборів: опозиція обганяє владу // Радіо «Свобода». – 2012. – 30 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.radiosvoboda.org/content/article/24564425.html
39. Скумін А. Друг олігархів: Арсеній Яценюк не демонструє готовності зламати олігархічний устрій // Український тиждень. – 2012. – 30 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://tyzhden.ua/Politics/48656
40. Рейтинг «Свободи» росте – вже майже 6% // Свобода. Офіційний сайт ВО «Свобода». – 2012. – 27 квітня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.svoboda.org.ua/dopysy/dopysy/029521
41. Несчетная С. Яценюк про реформування місцевої влади: губернії – в Росії, у нас – області // Обозреватель. – 2012. – 12 травня [Електронний ресурс] Режим доступу: http://obozrevatel.com/politics/61250–yatsenyuk–pro–reformuvannya–mistsevoi–vladi–gubernii–v–rosii–u–nas–oblasti.htm.

Гай–Нижник П.П. А. Яценюк и политическая партия «Фронт Перемен» на пути к парламентским выборам 2012 г. (март–май 2012 г.)

Раскрывается деятельность политической партии «Фронт Перемен» и её главы А.Яценюка во время подготовки (март–май 2012 г.) к началу выборной кампании в Верховную Раду Украины.

***Ключевые слова:** Яценюк, Фронт Перемен, политические партии, КОД, объединенная оппозиция, парламентские выборы.*

Hai–Nyzhnyk, P.P. A.Yacenyuk and political party «Front of Changes» on a way to parliamentary elections in 2012 (March is May in 2012)

In the article activity of political party lights up «Front of Changes» and its head of A.Yacenyuk during preparation (March is May in 2012) to beginning of hustings in Verkhovna Rada of Ukraine.

***Key words:** Yacenyuk, Front of Changes, political parties, COD, incorporated opposition, parliamentary elections.*